

Annales

Instituti

Archaeologici

IX - 2013

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress od the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršni urednici/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednici/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2013.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – arheološka istraživanja 2012. godine
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2012. godine
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – zaštitna istraživanja 2012. godine
- 38** **Marko Dizdar**
Rezultati zaštitnih istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2012. godini
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina – Glavičice, istraživanja 2012.
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Nastavak arheoloških istraživanja na položajima Volarski breg i Sušine kraj Virje u 2012. godini
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012. – helenistički bedem
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – archaeological investigations in 2012
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
The results of the excavations of the Batina-Sredno site in 2012
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence Church in 2012
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – rescue investigations in 2012
- 38** **Marko Dizdar**
The results of the 2012 rescue excavations of the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko Polje
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina-Glavičice, the investigations in 2012
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Continued archaeological investigations at the positions of Volarski Breg and Sušine near Virje in 2012
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012 – Hellenistic fortification
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2012

64 Siniša Krznar Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine	64 Siniša Krznar <i>Archaeological investigations at the site Torčec – Cirkvišće in 2012</i>
69 Marko Dizdar Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački	69 Marko Dizdar <i>Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački</i>
76 Tatjana Tkalčec Kasnosrednjovjekovno naselje Buzadovec–Vojvodice (AN 3) na trasi autoceste A12 Sveta Helena – GP Gola	76 Tatjana Tkalčec <i>The late mediaeval settlement Buzadovec – Vojvodice (AS 3) on the route of the A12 motorway Sveta Helena – GP Gola</i>
<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p>Rezultati arheoloških istraživanja lokaliteta Kalnik – Igrišće</p>	<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p><i>Results of archaeological investigations of the Kalnik – Igrišće site</i></p>
<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p>Zaštitna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi autoceste A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac</p>	<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p><i>Rescue excavations of the AN 1 Grabrić site on the route of the A13 motorway, section Vrbovec 2 Junction – Farkaševac Junction</i></p>
98 Marko Dizdar Terenski pregled i probna istraživanja na izgradnji spojne ceste od Petrinje do mosta preko rijeke Kupe u Brestu	98 Marko Dizdar <i>Field survey and test excavations on the route of the connecting road between Petrinja and the bridge over the Kupa river in Brest</i>
<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p>Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivanju 2012. godine</p>	<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p><i>Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012</i></p>
109 Tatjana Tkalčec Nastavak arheoloških istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2012. godine	109 Tatjana Tkalčec <i>Continued archaeological investigations of the mediaeval fortified town Vrbovec in Klenovec Humski in 2012</i>
116 Asja Tonc Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine	116 Asja Tonc <i>Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012</i>
<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p>Crikvenica – <i>Ad turre</i>, rezultati sustavnih arheoloških istraživanja rimske keramičarske radionice na lokalitetu Igralište 2012. godine</p>	<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p><i>Crikvenica – Ad turre, Results of Systematic Archaeological Excavations of the Roman Pottery Workshop at the Igralište Site in 2012</i></p>
<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p>Nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2012. godini</p>	<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p><i>Continued archaeological investigations and conservation at the Stancija Blek site (Tar) in 2012</i></p>

Terenski pregledi

136 **Tatjana Tkalčec**

Rekognosciranje na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Terenski pregled lokaliteta Novo Selo *Bunje* na otoku Braču

175 **Asja Tonc**

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field Surveys

136 **Tatjana Tkalčec**

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties in 2012

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Field survey of the Novo Selo Bunje site on the island of Brač

175 **Asja Tonc**

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Counties of Zagreb and Istria

Eksperimentalna arheologija

185 **Andreja Kudelić**

Testiranje tehnologije izrade keramičkih posuda i rekonstrukcija hipotetske horizontalne keramičarske peći

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

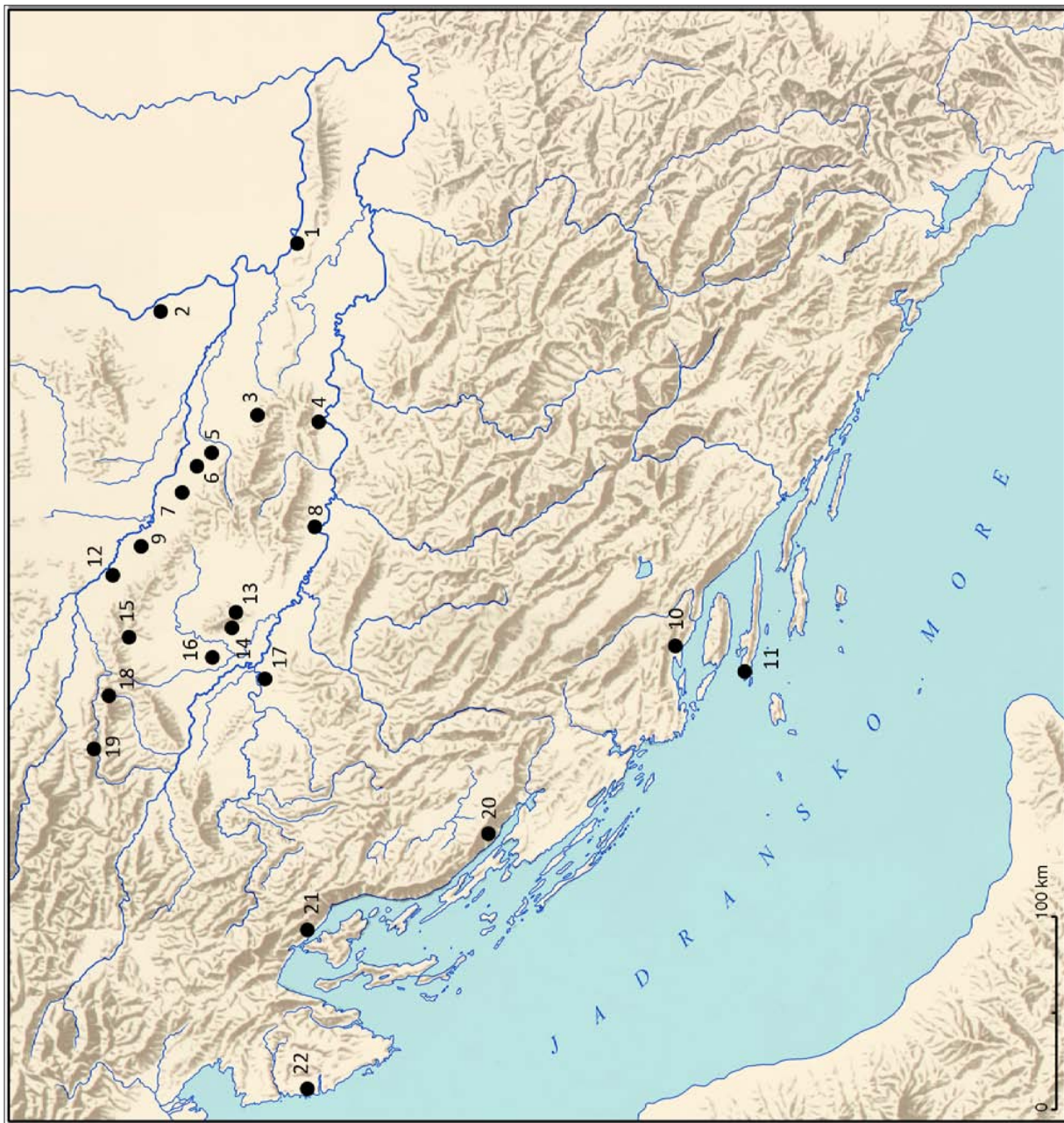
Dokumentiranje reljefnih značajki položaja Kurilovec–Belinščica tijekom 2011. i 2012. godine

185 **Andreja Kudelić**

Testing of ceramic vessel production technology and reconstruction of a hypothetical horizontal ceramic kiln

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Documenting the relief features of the position Kurilovec–Belinščica in 2011 and 2012

1. Sotin
2. Batina - Sredno
3. Crkvari - crkva Sv. Lovre
4. Slavonski Brod- Galovo
5. Nova Bukovica- Sjenjak
6. Medinci - Čičoka/Jablanik
7. Zvonimirovo - Veliko polje
8. Dolina - Glavičice
9. Volarski breg i Sušine
10. Stobreč
11. Sv. Klement-Soline
12. Torčec - Crkvišće
13. AN 4 Poljana Križevačka
14. AN 3 Buzadovec-Vojvodice
15. Kalmik -Igrišće
16. AN 1 Grabrić
17. Petrinja-Žrnica
18. Ivanec- Stari grad
19. Klenovec Humski-Plemićki grad Vrbovec
20. Gradina Sv. Trojice
21. Crkvenica-Igralište
22. Stanција Blek-Tar

Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački

Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec – Kloštar Vojakovački

Marko Dizdar

Primljeno/Received: 26.3.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 24.07.2013.

U zaštitnim istraživanjima nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12 otkriveni su ostaci prapovijesnoga, antičkog i srednjovjekovnog naselja smještenog na blagom uzvišenju koje se nalazi u dolini Glogovnice. Infrastrukturi naselja pripadaju ukopi jama, zemunica, kanala i rupa od stupova u kojima su pronađeni ulomci keramičkih posuda, kućnog lijepa i opeka, kao i metalni, stakleni i kameni predmeti. Na osnovi karakterističnih ulomaka, najstarije naselje pripisuje se eneoli-tičkoj lasinjskoj kulturi. Potom slijedi naselje vinkovačke kulture iz ranoga brončanog doba, da bi do ponovnog naseljavanja došlo tijekom mlađe faze kulture polja sa žarama. Završetak prapovijesnoga naseljavanja pripisuje se latenskoj kulturi iz mlađega željeznog doba, s vjerojatnim kontinuitetom naselja i tijekom antike. Najintenzivnije naseljavanje dokumentirano je u kasnom srednjem vijeku. Rezultati istraživanja s dokumentiranim ostacima naselja iz svih razdoblja ukazuju na važnost nalazišta u mreži naseljenosti sjeverozapadne Hrvatske koju, prije svega, duguje iznimno povoljnom položaju na komunikaciji kojom se ostvarivala povezanost gornje Posavine s križevačko-koprivničkim područjem i gornjom Podravinom.

Gljučne riječi: zaštitno istraživanje, Križevci, prapovijest, antika, srednji vijek, naselje, infrastruktura, lasinjska kultura, vinkovačka kultura, kultura polja sa žarama, latenska kultura

Key words: rescue excavation, Križevci, prehistory, antiquity, Middle Ages, settlement, infrastructure, Lasinja culture, Vinkovci culture, Urnfield culture, La Tène culture

U zaštitnim istraživanjima nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 (Koprivničko-križevačka županija) na trasi autoceste A12, Sv. Helena – GP Gola, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački, otkriveni su ostaci prapovijesnoga, antičkog i srednjovjekovnog naselja s iznimnim podacima o njihovoj infrastrukturi i materijalnoj ostavštini.¹

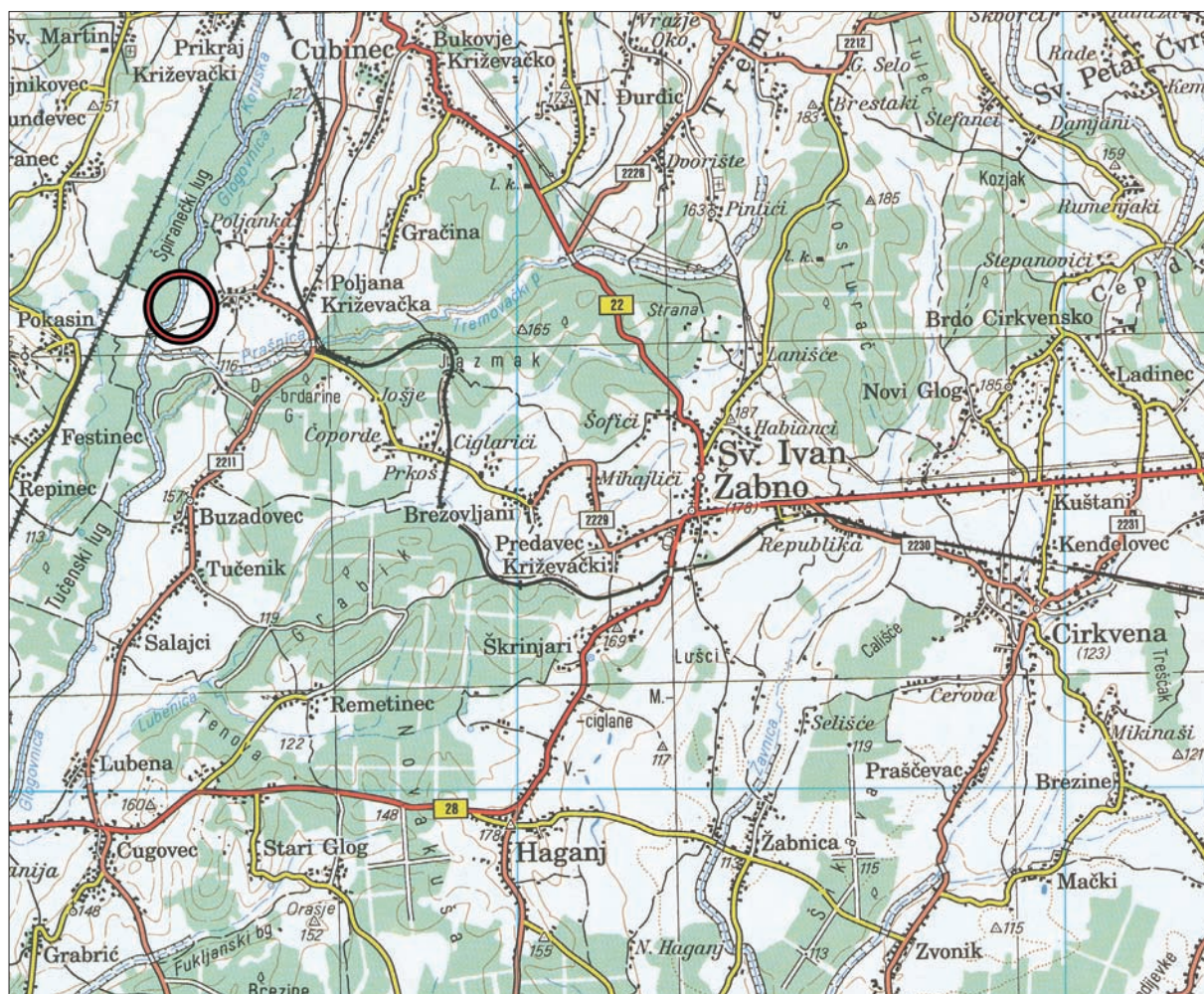
Nalazište je položeno na blagom, ovalnom uzvišenju koje je smješteno u dolini potoka Glogovnice, na jugozapadnom rubu naselja Poljana Križevačka (sl. 1). Tijekom probnih istraživanja, koja je 2010. godine poduzeo Hrvatski restauratorski zavod, potvrđeno je postojanje prapovijesnoga i srednjovjekovnog nalazišta koje je otkriveno u terenskom pregledu 2009. godine (Vujnović, Burmaz 2010: 168). Površinska koncentracija nalaza i probna iskopavanja pokazala su kako se najveća koncentracija objekata mogla očekivati na sjevernom dijelu trase autoceste te na prostoru tzv. istočnoga putnog prijelaza koji je položen u sre-

dišnjem dijelu nalazišta. Neposredno prije početka istraživanja na površinama susjednih oranica pronađeni su brojni keramički ulomci koji se mogu pripisati svim razdobljima.

U zaštitnim istraživanjima obuhvaćena je površina od 36 152 m². Nakon strojnog iskopa sloja humusa debljine do 40 cm, u zdravici, koju predstavlja sloj smeđe do svijetlosmeđe ilovače, izdvojene su zapune arheoloških objekata različitih oblika i dimenzija. Prepoznaju se brojni ukopi zemunica, jama, kanala i stupova okruglog ili ovalnog oblika. Zapune su najčešće bile sivo-smeđe i smeđe boje, s nalazima ulomaka keramičkih posuda, kućnog lijepa, opeka, kao i kamenih, staklenih te metalnih predmeta.

S obzirom na prikupljene nalaze, u zaštitnim istraživanjima nalazišta AN 4 Poljana Križevačka otkriveni su ostaci naselja iz više razdoblja prapovijesti – bakrenog doba (lasinjska kultura), ranog (vinkovačka kultura) i kasnoga brončanog doba (mlađa faza kulture polja sa žarama), mlađega željeznog doba (latenska kultura), zatim iz antike te kasnoga srednjeg vijeka. Objekti iz mlađih razdoblja (antika i kasni srednji vijek) često su bili ukopani kroz prapovijesne jame i zemunice, što je utjecalo na dinamiku provedbe istraživanja ali i sačuvanost infrastruk-

¹ Zaštitna istraživanja provedena su u razdoblju od rujna do prosinca 2011. te od ožujka do travnja 2012. godine. U istraživanjima su, iz Instituta za arheologiju, sudjelovali Marko Dizdar, kao voditelj istraživanja, Asja Tonc i Daria Ložnjak Dizdar.

Sl. 1 Položaj nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1.

Fig. 1 Position of the AS 4 Poljana Križevačka site.

ture prapovijesnih naselja. Intenzitet naseljavanja tijekom svih razdoblja svjedoči o iznimno povoljnom položaju okruženom plodnim zemljištem, ali i smještenim na važnoj komunikaciji kojom se ostvarivala povezanost gornje Posavine s križevačko-koprivničkim područjem i gornjom Podravinom.

Bakreno doba

Naselje lasinjske kulture položeno je na najvišem dijelu uzvišenja te njegovim južnim padinama, gdje su izdvojeni ukopi zemunica i jama. Zemunice većih dimenzija ovalnog oblika, ponekad s raščlanjenom unutrašnjosti, vjerojatno su služile za stanovanje ili obavljanje svakodnevnih poslova (sl. 2 – 3). U njihovoj blizini nalazile su se jame, najčešće ovalnog oblika, koje svjedoče o organizaciji naselja koje je najvjerojatnije bilo obiteljski strukturirano. Dio brojnih ukopa rupa za stupove također vjerojatno pripada infrastrukturi naselja lasinjske kulture, odnosno riječ je bila o ostacima kuća pravokutne osnove. S obzirom na gustoću objekata, može se pretpostaviti kako se naselje rasprostiralo u pravcu sjever – jug, te je u zaštitnim istraživanjima obuhvaćen njegov južni dio. Na osnovi stratigrafske slike bakrenodobnih objekata, može se zaključiti kako je riječ o jednoslojnom lasinjskom naselju kakvo je pronađeno i na nedalekom položaju AN 5 Poljana Križevačka 2 (Ložnjak Dizdar 2012).

U zapunama zemunica i jama otkriveni su ulomci lonca i zdjela, zatim vrčevi te žlice, koji su karakteristični za keramografiju lasinjske kulture. Prepoznaju se lonci S-profilacije s trakastim ručkama, zatim zdjele bikoničnog tijela s jezičastim

izbočenjima na prijelazu gornjeg u donji dio tijela te vrčevi s visokim vratom i ručkom ovalnog presjeka. Još su pronađeni i ulomci glačanih i cijepanih litičkih alatki, a izdvojeni su i nalazi glačanih kamenih sjekira i dljetā.

Na križevačkom području poznato je nekoliko naselja lasinjske kulture koja su zabilježena u probnim ili zaštitnim istraživanjima kao npr. Beketinci i Bukovje (Homen 1980; 1981). Nedavno su na nalazištu Karane u jugozapadnom dijelu Križevaca istraženi ostaci još jednog naselja lasinjske kulture (Okroša Rožić 2006; 2007), dok su ulomci keramike lasinjske kulture poznati s Velikog Kalnika kao visinskog naselja (Homen 1986: 136). Spomenuta naselja oko Križevaca svojom infrastrukturom odgovaraju preliminarnim rezultatima istraživanja susjednog nalazišta AN 5 Poljana Križevačka 2 (Ložnjak Dizdar 2012), s kojim će upotpuniti mrežu eneolitičkih naselja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, spoznaje o njihovoj infrastrukturi, kao i apsolutno-kronološku sliku ranoga bakrenog doba (Bekić 2006; Balen 2007). Isto tako, analiza prikupljene materijalne ostavštine bitno će proširiti spoznaje o naseljenosti tijekom ranog eneolitika na širem jugozapadnom dijelu Panonske nizine (Dular et al. 1991; Velušček 2004).

Rano brončano doba

Na središnjem dijelu uzvišenja izdvojeni su objekti vinčkovačke kulture iz ranoga brončanog doba. Na južnoj padini uzvišenja pronađena je plitko ukopana zemunica oko koje je izdvojeno još nekoliko ovalnih ili okruglih jama dubine do 1 m

Sl. 2 Presjek zapuna jame SJ 1357 lasinjske kulture (snimio: M. Vojtek).

Fig. 2 Section of the fills of pit SU 1357 of the Lasinja culture (photo: M. Vojtek).

u kojima su pronađeni keramički ulomci iz ranoga brončanog doba (sl. 4). Istodobnom naselju vjerojatno pripada i dio ukopa rupa za stupove koje pripadaju ostacima kuća pravokutne osnove koji ukazuju na trajniju naseljenost ovoga iznimnog položaja.

U zapunama objekata pronađeni su ulomci keramičkih posuda i kućnog lijepa te kamenih artefakata. Među keramičkim oblicima prepoznaju se lonci zaobljenog tijela i niskoga cilindričnog ili stožastog vrata s trakastim ručkama na najširem dijelu tijela, zatim zdjele zaobljenog tijela i koso postavljeno ruba s trakastom ručkom, kao i vrčevi kuglastog tijela i cilindričnog vrata s trakastom ručkom. Od ukrašavanja, na ulomcima se najčešće prepoznaju plastične trake s otiscima prsta te tzv. metličasti ukras. Izdvojeni oblici i ukrasi predstavljaju karakterističnu

keramografiju ranobrončanodobne vinkovačke kulture.

Otkriće dijela naselja ranobrončanodobne vinkovačke kulture na nalazištu AN 4 Poljana Križevačka 1 od posebne je važnosti zato što su istodobna nalazišta iznimno slabo poznata na prostoru sjeverozapadne Hrvatske (Durman 1982; Jakovljević 2005; 2008; 2009). Tipološka analiza keramičkih nalaza omogućit će poznavanje keramografije vinkovačke kulture na zapadnom prostoru njezina rasprostiranja, što odgovara i posljednjim rezultatima istraživanja u slovenskom Prekomurju koja svjedoče o snažnoj prisutnosti vinkovačke kulture na prostoru jugozapadne Panonije tijekom početka brončanog doba (Velušek, Čufar 2003; Šavel 2005; Guštin, Zorko 2010).

Sl. 3 Jama SJ 1357 lasinjske kulture (snimio: M. Vojtek).

Fig. 3 Pit SU 1357 of the Lasinja culture (photo: M. Vojtek).

Sl. 4 Presjek zapuna jame SJ 1223 vinkovačke kulture (snimio: M. Vojtek).

Fig. 4 Section of the fills of pit SU 1223 of the Vinkovci culture (photo: M. Vojtek).

Kasno brončano doba

Na središnjem dijelu uzvišenja i njegovim južnim padinama pronađeno je nekoliko jama ovalnog oblika koje pripadaju razdoblju kasnoga brončanog doba (sl. 5). Naselju toga vremena pripada i dio ukopa za stupove koji vjerojatno predstavljaju ostatke kuća pravokutne osnove. U zaštitnim istraživanjima obuhvaćen je južni dio naselja, odnosno središte naselja položeno je izvan zone istraživanja.

U zapunama jama pronađeni su ulomci keramičkih posuda i kućnog lijepa. Od keramičkih oblika prepoznaju se ulomci lonaca bikoničnog tijela i vodoravno ili koso izvučenog ruba, zatim zdjele zaobljenog tijela i koso kaneliranog ruba te šalice zaobljenog tijela s visokom ručkom. Prema preliminarnoj analizi keramičkih oblika, naselje se može datirati u Ha B stupanj, tj. u 11. do 10. stoljeće pr. Kr., odnosno može se pripisati mlađoj fazi kulture polja sa žarama – grupi Velika Gorica.

Istraženi dio naselja iz mlađe faze kasnoga brončanog

doba pripada slabo poznatim nalazištima toga vremena na križevačkom prostoru, od kojih je jedno otkriveno na položaju Ciglana u samim Križevcima (Homen 1982). Još se jedno naselje spominje u Martincu jugozapadno od Križevaca (Tomičić 1999), dok su na Kalniku na položaju Igrišće u posljednjim istraživanjima pronađeni i nalazi iz mlađe faze kulture polja sa žarama (Karavanić et al. 2011). Blisku usporedbu predstavlja istraživana gradina u Donjem Orešju kod Svetog Ivana Zeline (Balen-Letunić, Bakarić 1984; Balen-Letunić 1996: 15, Sl. 5). Naselje iz mlađe faze kasnoga brončanog doba pronađeno je u istraživanjima visinskog naselja Kuzelin nedaleko od Sesveta (Sokol 1986). Spomenuta nalazišta otvaraju zanimljiva mikrotopografska pitanja u proučavanju mlađe faze kasnoga brončanog doba u križevačkom kraju. Još su neka kasnobrončanodobna naselja poznata na križevačkom području iz terenskih pregleda (Tkalčec et al. 2007: 7, 12) i slučajnih nalaza (Tomičić 1999: 121–123), što svjedoči o gustoći naseljenosti ovoga kraja u vrijeme kulture polja sa žarama (Vinski-Gasparini 1973; 1983).

Sl. 5 Jama SJ 1473 iz kasnoga brončanog doba (snimio: M. Vojtek).

Fig. 5 Late Bronze Age pit SU 1473 (photo: M. Vojtek).

Sl. 6 Jama SJ 1353 iz mlađega željeznog doba (snimio: M. Vojtek).

Fig. 6 Late Iron Age pit SU 1353 (photo: M. Vojtek).

Mlađe željezno doba

Jedno od najintenzivnijih naseljavanja blagog uzvišenja u dolini Glogovnice zbilo se tijekom razdoblja mlađega željeznog doba. Riječ je o karakterističnom nizinskom naselju karka su podizana na blagim uzvišenjima u nizinama vodotoka, čija infrastruktura uključuje ostatke kuća i spremišta od kojih su preostali samo ukopi rupa za stupove. Posebno su karakteristična spremišta od kojih su najčešće preostala četiri ukopa za stupove raspoređena u kvadratne osnove dimenzija 2,5x2,5 m. Infrastrukturi naselja pripadaju i ukopi brojnih jama, od kojih je jedna duboko cilindrično ukopana te je vjerojatno riječ o bu-

nar. Ostale su jame ovalnog ili okruglog oblika (sl. 6). Naselju latenske kulture pripadaju i ukopi kanala koji vjerojatno predstavljaju granice okućnica ili dvorišta (sl. 7).

U zapunama objekata pronađeni su brojni ulomci keramičkih posuda, kućnog lijepa te željeznih predmeta. Među keramičkim oblicima prepoznaju se ulomci posuda izrađenih na lončarskom kolu – lonci S-profilacije, zdjele S-profilacije, zdjele zaobljenog tijela, ali i oni koji su modelirani rukom – lonci i zdjele zaobljenog tijela. Na osnovi keramičkih oblika, naselje se može datirati u kasni laten (LT D stupanj), odnosno od polovine 2. do kraja 1. stoljeća pr. Kr.

Nalazišta latenske kulture nisu nepoznata na širem križevačkom području. U Vojakovcu kod Križevaca pronađen je paljevinski grob ratnika iz srednjeg latena (LT C1) (Majnarić-Pandžić 1970: 49), dok se iz okolice Križevaca spominju nalazi iz uništenoga kasnolatenskog groba (Tomičić 1999: 126). Još su zabilježeni nalazi keltskog novca u Križevcima i na Kalniku (Tomičić 1999: 124), gdje su u posljednjim istraživanjima dokumentirani i ostaci kasnolatenskog naselja (Karavanić et al. 2011), što svjedoči o intenzivnom naseljavanju na ovom prostoru tijekom mlađega željeznog doba.

Naselje se vjerojatno kontinuirano nastavlja i u ranorimsko vrijeme, jer su se sačuvali jednaki tipovi objekata i dio keramičke ostavštine. Na središnjem dijelu uzvišenja izdvojeno je nekoliko jama ovalnog oblika, no brojni su i ukopi rupa za stupove koji ukazuju na postojanje kuće na jugoistočnom dijelu istražene površine oko koje je raspoređen veći broj jama te ostaci manjih okruglih i plitko ukopanih peći od kojih se sačuvalo samo dno sa zapečenom zemljom. U zapunama su pronađeni karakteristični ulomci rimske provincijalne keramografije – lonci, zdjele, vrčevi izrađeni na lončarskom kolu, no zabilježeni su i oblici koji su modelirani rukom u autohtonim tradicijama. Rijetki su nalazi željeznih i staklenih predmeta. Nalazi iz rimskog razdoblja otkriveni su na Velikom Kalniku (Karavanić et al. 2011), dok je veći broj nalaza, posebno novca, zabilježen na širem području Križevaca s okolicom (Tomičić 1999: 126–127).

Sl. 7 Dio infrastrukture naselja iz mlađega željeznog doba s kanalom SJ 585 (snimio: M. Vojtek).

Fig. 7 Part of the infrastructure of the Late Iron Age settlement with channel SU 585 (photo: M. Vojtek).

Sl. 8 Jama SJ 1171 iz kasnoga srednjeg vijeka (snimio: M. Vojtek).

Fig. 8 Late mediaeval pit SU 1171 (photo: M. Vojtek).

Kasni srednji vijek

Znatan broj pronađenih objekata pripada ostacima naselja iz vremena kasnoga srednjeg vijeka čijoj infrastrukturi pripadaju nalazi jama i rupa od stupova (sl. 8). Kasnosrednjovjekovno naselje rasprostire se na središnjem dijelu uzvišenja i njegovim padinama te je po opsegu najveće od svih istraženih. Uz istočni rub iskopa otkriven je veliki kasnosrednjovjekovni plitko ukopani objekt s rupama za stupove uz rubove i po sredini. Brojne su i jame ovalnog ili pravokutnog oblika i zaobljenih uglova (sl. 8) te ukopi rupa za stupove koji pripadaju ostacima kuća i spremišta.

Među pokretnim nalazima izdvajaju se brojni ulomci keramičkih posuda, zatim grijači, željezni noževi, kao i ulomci drugih željeznih predmeta. Na osnovi prikupljenih nalaza, naselje se može datirati od 13. do 15. stoljeća.

U pisanim izvorima naselje Poljana spominje se 1267. godine, njegovi su vlasnici bili iz obitelji Brodarić (Pavleš 2007: 26), a najvjerojatnije se nalazilo na tlu današnje Poljane Križevačke. Možda je riječ bila o naselju istraženom na nedalekom položaju AN 5 Poljana Križevačka 2 (Dizdar Ložnjak 2012). Pretpostavlja se kako je naselje propalo pri prolazu sultanove vojske ovim krajem 1532. godine (Pavleš 2007: 28).

Zaključak

U zaštitnim istraživanjima nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12 istraženi su ostaci prapovijesnih naselja, zatim antičkog i kasnosrednjovjekovnog naselja koje je smješteno na ovalnom uzvišenju u dolini potoka Glogovnice. S obzirom na istraženu površinu, riječ je o nalazištu s najvećom istraženom površinom na križevačkom prostoru, pri čemu preliminarni rezultati istraživanja ukazuju na važnost nalazišta Poljana Križevačka 1 u mreži naseljenosti križevačkog kraja tijekom svih razdoblja.

Uzevši u obzir preliminarne rezultate istraživanja, može se zaključiti kako su ona od iznimne važnosti za spoznaje o naseljenosti križevačkog kraja u bakrenom, ranom i kasnom brončanom dobu, zatim u mladem željeznom dobu i rimskom razdoblju te u kasnom srednjem vijeku. Posebno su značajni podaci o infrastrukturi naselja iz svakoga pojedinog razdoblja, kao i materijalna ostavština koja je prikupljena tijekom istraživanja. Položaj nizinskog naselja iz različitih razdoblja na jednoj od prirodnih komunikacija koje povezuju Posavinu s Podravinom svjedoči o važnosti toga koridora, što je jedan od razloga da i moderna prometnica koristi isti pravac.

Literatura

- Balen, J. 2007, Apsolutni datumi sa zaštitnih istraživanja na prostoru Slavonije kao prilog poznavanju kronologije srednjeg eneolitika, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. XLI, 17–35.
- Balen-Letunić, D., Bakarić, L. 1984, Probno istraživanje gradine u Orešju Donjem, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, XVI/3, 38–39.
- Balen-Letunić, D. 1996, Novi kasnobrončanodobni lokaliteti sa zgrebačkog područja, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 17, 13–27.
- Bekić, L. 2006, *Zaštitna arheologija u okolici Varaždina*, Zagreb.
- Dular, J., Križ, B., Svoljšak, D., Tecco Hvala, S. 1991, Utrjena prazgodovinska naselja u Mirenski in Temeniški dolini, *Arheološki vestnik*, 42, 65–198.
- Durman, A. 1982, Prilog stratificiranju Kevderc-Hrnjevac tipa Retz-Gjarske kulture, *Opuscula Archaeologica*, 7, 37–47.
- Guštin, M., Zorko, M. 2010, Bratonci v Prekmurju na obrobju kulture Somogyvár-Vinkovci, *Zbornik Soboškega muzeja*, 15, 77–89.
- Homen, Z. 1980, Lasinjski nasebinski elementi i novi nalazi iz Bekećina, *Muzejski vjesnik*, 3, 42–49.
- Homen, Z. 1981, Novo nalazište lasinjske kulture u Bukovju kraj Križevaca, *Muzejski vjesnik*, 4, 15–19.
- Homen, Z. 1982, Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Križevcima, *Muzejski vjesnik*, 5, 18–24.
- Jakovljević, G. 2005, Antropomorfna figura iz naselja vinkovačke kulture u Orovačkim vinogradima kraj Bjelovara, *Histria Antiqua*, 13, 49–55.
- Jakovljević, G. 2008, Orovački vinogradi, Orovac, r. br. 55, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 4 (2007), 131–132.
- Jakovljević, G. 2009, Orovački vinogradi, Orovac, r. br. 70, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 5 (2008), 173–174.
- Karavanić, S., Okroša Rožić, L., Kudelić, A., Karavanić, I., Mareković, S. 2011, *Kalnik – Igrišće. Rezultati dosadašnjih arheoloških istraživanja*, katalog izložbe, Križevci.
- Ložnjak Dizdar, D. 2012, Zaštitna istraživanja nalazišta AN 5 Poljana Križevačka 2 na trasi autoceste A12 Sveta Helena – GP Gola, *Annales Instituti Archaeologici*, VIII, 63–68.
- Majnarić-Pandžić, N. 1970, Keltsko-latenska kultura u Slavoniji i Srijemu, *Acta Musei Cibalensis*, 2, Vinkovci.
- Okroša-Rožić, L. 2006, Križevci-Karane, r. br. 52, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 2 (2005), 110–112.
- Okroša Rožić, L. 2007, Križevci-Karane, r. br. 68, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 3 (2006), 120–122.
- Pavleš, R. 2007, Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Terme kod Križevaca, *Cris*, IX/1, 26–35.
- Sokol, V. 1986, Donja Glavnica-Kuzelin, Sesvete, in: *40 godina arheoloških istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, Koprivnica, 85–87.
- Šavel, I. 2005, Najdišće za Rašico pri Krogu – naselbina kulture Somogyvár-Vinkovci, *Zbornik Soboškega muzeja*, 8, 33–84.
- Tkalčec, T., Karavanić, S., Šiljeg, B., Jelinčić, K. 2007, Novootkivena arheološka nalazišta uz rječicu Veliku kod mjesta Majur i Ladinec, *Cris*, IX/1, 5–25.
- Tomičić, Ž. 1999, Arheološka topografija Kalničkog prigorja i okolice Križevaca, in: *Panonski periplus*, Zagreb, 109–131.
- Velušček, A. 2004, *Hočevarica – eneolitsko kolišče na Ljubljanskem barju*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 8, Ljubljana.
- Velušček, A., Čufar, K. 2003, Založnica pri Kamniku pod Krimom na Ljubljanskem barju – naselbina kulture Somogyvár-Vinkovci, *Arheološki vestnik*, 54, 123–158.
- Vinski-Gasparini, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Monografije Filozofskog fakulteta 1, Zadar.
- Vinski-Gasparini, K. 1983, Kultura polja sa žarama sa svojim grupama, in: *Praistorija jugoslavenskih zemalja, IV*, Benac, A. (ed.), Sarajevo, 547–646.
- Vujnović, N., Burmaz, J. 2010, Autocesta A12, dionica Gradec-Kloštar Vojakovački, r. br. 94, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 6 (2009), 167–169.

Summary

Rescue excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački covered 36152 m² and yielded the remains of settlements from prehistory, antiquity and the Middle Ages, including an exceptional amount of data about settlement infrastructure as well as abundant material remains. The site lies on a gentle oval elevation in the valley of the Glogovnica brook, on the south-western fringes of the Poljana Križevačka village. The excavated finds show that the salvage excavations uncovered the remains of settlements from several periods of prehistory – Copper Age (Lasinja culture), Early Bronze Age (Vinkovci culture) and Late Bronze Age (younger phase of the Urnfield culture). The Late Iron Age settlement of the La Tène culture probably continued to exist in the Early Roman period. The most intensive habitation was documented in the Late Middle Ages.

The intensity of habitation throughout these periods bears testimony to the exceptionally favourable position, surrounded by fertile land and situated on an important communication route connecting the upper Posavina region with the Križevci-Koprivnici area and the upper Podravina region.